

REVIEW: MIHAELA MANCAȘ, METAFORA AFECTIVITĂȚII ÎN POEZIA ROMÂNEASCĂ

Valerica SPORIȘ

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
Lucian Blaga University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
Personal e-mail: valerica.sporis@ulbsibiu.ro

REVIEW: MIHAELA MANCAȘ, METAFORA AFECTIVITĂȚII ÎN POEZIA ROMÂNEASCĂ

Abstract: The book *Metaphor of Affect in Romanian Poetry* authored by Mihaela MANCAȘ was published in 2020 with Bucharest University Press – the second book in which the author has tackled the topic of affect in Romanian poetry. It comprises a corpus of affect transposed to metaphor which makes reference to Romanian poetry belonging to different periods, ranging from the pre-modern period, the classical one and the first half of the 20th century. Her research proves the long-lasting connection between language and literature, fields which are successfully brought together by literary stylistics.

Keywords: affect, metaphor, poetry, stylistics, literature, context.

Citation suggestion: Sporiș, Valerica. “REVIEW: Mihaela Mancaș, Metafora afectivității în poezia românească.” *Transilvania*, no. 11-12 (2021): 132-133.
<https://doi.org/10.51391/trva.2021.11-12.20>

Cercetările Mihaelei Mancaș privind limbajul artistic românesc (*Limbajul artistic românesc în secolul al XIX-lea*, 1983; *Limbajul artistic românesc în secolul XX (1900-1950)*, 1991; *Limbajul artistic românesc modern. Schiță de evoluție*, 2005; *Tablou și acțiune. Descrierea în proza narativă românească*, 2005; *Lexicul afectivității și poezia românească din secolul XX*, 2014) demonstrează legătura indestructibilă dintre limbă și literatură, domenii armonizate de stilistică, în special de stilistica literară/estetică. În acest sens, este de reținut afirmația lui Leo Spitzer: „Stylistics, I thought, might bridge the gap between linguistics and literary history”.¹ În sialul cercetării categoriei *afectivității* în poezie se înscrie lucrarea *Metafora afectivității în poezia românească*, pe care Mihaela Mancaș o publică în 2020, la Editura Universității din București. Fenomenul literar este examinat din perspectiva stilisticii estetice, cu limitare, de data aceasta, la studiul unui trop deosebit de rafinat, la prezentarea structurii complexe a metaforei afectivității în creații lirice românești.

Conținutul cărții este organizat în patru secțiuni. Prima secțiune, de dimensiuni reduse – *Introducere* – reprezintă o privire de ansamblu asupra obiectului și a metodei de cercetare. După cum precizează autoarea, cartea cuprinde *un corpus* al afectivității, constituit din metafore, excerptat din poezia românească din mai multe perioade literare, de

la poezia premodernă la poezii „primului romantism”, apoi la perioada marilor clasici și, în final, la poezia primei jumătăți a secolului al XX-lea (p.7).

Secțiunea a doua, punctul forte, se constituie într-un studiu de stilistică aplicată, centrat pe metafora afectivității în poezia românească. Rând pe rând, ni se aduc în față structuri metaforice/metafore care individualizează stilul unor scriitori români, selectați de autoare (poetii Văcărești, Costache Conachi, Ion Heliade Rădulescu, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Alexandru Macedonski, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, George Bacovia, Vasile Voiculescu și Alexandru Philippide). Autoarea aplică propriul algoritm stilistic, urmărind în opera fiecărui poet menționat câteva coordonate: expresia gramaticală a metaforelor, semantica metaforelor afective, câmpurile semantice din care au fost selectate metaforele afective, alte contexte metaforice sau inovații stilistice și concluzii. Câmpul ilustrativ vast, observațiile de finețe lingvistică, precum și demersul interpretativ demonstrează relevanța analizei stilistice. Cuvântul poate deține, în opinia Mihaelei Mancaș, două categorii de sensuri: înregistrate/consemnate în dicționarul explicativ al limbii (sensuri proprii și anumite sensuri figurate) și individual-contextuale. Indubitabil, semnificațiile contextuale inedite

domină în limbajul beletristic, opera literară fiind un teritoriu propice afirmării originalității autorului. Contextul poartă răspunderea în stabilirea gradului de expresivitate a cuvintelor/sintagmelor/enunțurilor, importanța contextului, atât pentru stilistician, cât și pentru criticul literar sau hermeneut, fiind o realitate indeniabilă. De altfel, stilistica a fost definită și ca „lingvistică a contextului”².

Ceea ce numim *limbaj afectiv* este actul lingvistic caracterizat printr-un grad ridicat de „conotație emoțională și de creație spontană”, întrucât faptul de limbă poate fi și expresia unui conținut afectiv (emoții, sentimente, stări de spirit, exprimate de individ/scriitor/jurnalist în diverse circumstanțe). Afectivitatea – manifestarea conținutului emoțional – reprezintă o sursă importantă a expresivității, iar metafora „sentimentelor” (p.248) este unul dintre mijloacele de rafinare a exprimării.

Lucrarea de față este centrată pe metaforă, tangențial aducându-se în discuție alte figuri de stil (epitetul, personificarea, comparația), arătând modul în care metafora afectivă construiește textul literar, de cele mai multe ori, prin cumul cu alte procedee stilistice (sonore, semantice și/sau sintactice). Metafora nu trebuie privită doar ca „podoabă stilistică”, întrucât este un fenomen complex. Ea devine însăși esența poeziei moderne. Metafora afectivității este „o constantă imuabilă a poeziei” (p.254), în opinia cercetătoarei. Pentru Mihaela Mancaș, interes prezintă și sesizarea modului în care metafora afectivă a evoluat. În consecință, s-a optat pentru abordarea (parțial) diacronică a fenomenului, în scopul prezentării particularităților (structurale, semantice) ale metaforei afective și a rolului ei în construirea textului literar. Studiarea acesteia întregeste imaginea asupra profilului stilistic al fiecărui poet și asupra poeziei în esență. Relevante particularități de limbaj și de stil sunt scoase în relief prin examinarea relației dintre metaforă și contextul poetic în care aceasta apare, precum și prin stabilirea rolului ei în exprimarea afectivității. În ceea ce privește demersul cercetării metaforei afective, autoarea a avut în atenție: formula structurală (sintactică), anumite sfere semantice, relația cu contextul, tematici predilecte, categorii de termeni afectivi prezenți în metafore, tipologie (explicite, implicite; lanțuri metaforice, metafore aflate în relație cu alte figuri) și funcții. Structura gramaticală a metaforei afectivității s-a dovedit a fi componenta cea mai constantă. Structura semantică a fost studiată din mai multe perspective, insistându-se asupra

raportului euforic-disforic și asupra anumitor zone tematice.

A treia secțiune – *Încheiere* – cuprinde concluziile cercetătoarei cu privire la ceea ce înseamnă prezența metaforică în poezie: „Secolul XX va lărgi nu atât numărul câmpurilor – nucleu și zone adiacente –, care rămân cam aceleași după Eminescu, cât reprezentarea lor concretă, prin lărgirea considerabilă a lexicului-metaforă caracteristic fiecărui scriitor.” (p.252). Rolul metaforei a devenit acela de „pilot al discursului liric”, dincolo de epocă și de notele distinctive ale autorilor (p.247). Dat fiind faptul că lirismul este strâns legat de afectivitate, de expresivitate, Mihaela Mancaș consideră că metafora afectivă poate deveni „criteriu de poeticitate” (p.254). Ultimele pagini ale cărții sunt rezervate de autoare unei liste a referințelor bibliografice, fundament al cercetării. Regăsim lucrări din sfera stilisticii, a criticii literare, precum și din domeniul complementare acestora.

Privită în ansamblu, cartea de față se remarcă prin complexitatea analizei, prin finețea și pertinenta observațiilor de natură stilistică, prin diversitatea trimiterilor bibliografice. Ea continuă seria contribuțiilor de marcă în domeniul metaforei (Paul Ricœur, *La métaphore vive*; Lucian Blaga, *Geneza metaforei și sensul culturii*; Tudor Vianu, *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*; Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*; Elena Slave, *Metafora în limba română*; Elena Dragoș, *Morfosintaxa metaforei (secolul al XIX-lea)* ș.a.), nefiind însă vorba despre o abordare teoretică. Cercetătoarea este interesată de punerea în context a metaforei, de raportul dintre discursul poetic, mecanismele poeziei și termenii sau structurile metaforice. Literatura română, atât de vastă și de eterogenă, îi oferă material bogat de analiză și de interpretare stilistică. Mihaela Mancaș nu doar constată existența faptelor de limbă expresive, nu doar enumeră metafore afective, ci își argumentează alegerea.

În semn de recunoștință, în 2011, cercetătoarei i-a fost dedicat volumul *Text și discurs. Omagiu Mihaelei Mancaș* – o lucrare monumentală, care omagiază activitatea sa prestigioasă, reunind contribuții din diverse domenii, cu abordări interdisciplinare. Contribuțiile lui Solomon Marcus (*Mihaela Mancaș: literatura ca fapt de limbaj*) și Alexandru Niculescu (*Grația lingvisticii sau despre Mihaela Mancaș*), care o vede pe Mihaela Mancaș mișcându-se „în știința limbii subtil, delicat, în pași de menuet” (p.10), deschid acest volum, care se adresează tuturor celor interesați de fenomenul literar, de lingvistică sau de stilistică.

Note:

1. Leo Spitzer, „Linguistics and Literary History”, in *Essays in Stylistics* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1967), 11.
2. Ștefan Munteanu, *Studii de lingvistică și stilistică* (Pitești: Editura Pygmalion, 1998), 122.
3. Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *Dicționar de termeni lingvistici* (București: Editura Teora, 1998), 200.

Bibliography:

- Constantinescu-Dobridor, Gheorghe. *Dicționar de termeni lingvistici* [Dictionary of Linguistic Terms]. București: Editura Teora, 1998.
- Mancaș, Mihaela. *Metafora afectivității în poezia românească* [Metaphor of Affect in Romanian Poetry]. București: Editura Universității din București, 2020.
- Munteanu, Ștefan. *Studii de lingvistică și stilistică* [Research in Stylistics and Linguistics]. Pitești: Editura Pygmalion, 1998.
- Spitzer, Leo. *Essays in Stylistics*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1967.